

Malson xilè

JOAN AGUT

NARRATIVA

Ponç Feliu Llansa, *L'any que va ploure cendra*. PLANETA. Barcelona, 2004.

El general Pinochet, escudat darrere una pretesa demència senil, espera poder acabar els seus dies sense haver d'assumir les responsabilitats penals dels seus crims. Tanmateix, l'home que va encapçalar el cop d'Estat contra el primer mandatari socialista de Xile, Salvador Allende, i que va presidir la dictadura militar del seu país, ja ha estat jutjat i condemnat per la història. Les tortures, les desaparicions, els assassinats duts a terme pels militars colpistes xilens, han estat prou divulgats perquè el món conegui a bastament els detalls del malson xilè. *L'any que va ploure cendra* és un document més, en forma de crònica, que s'afegeix a la bibliografia que posa en relleu l'horror de la reacció xilena.

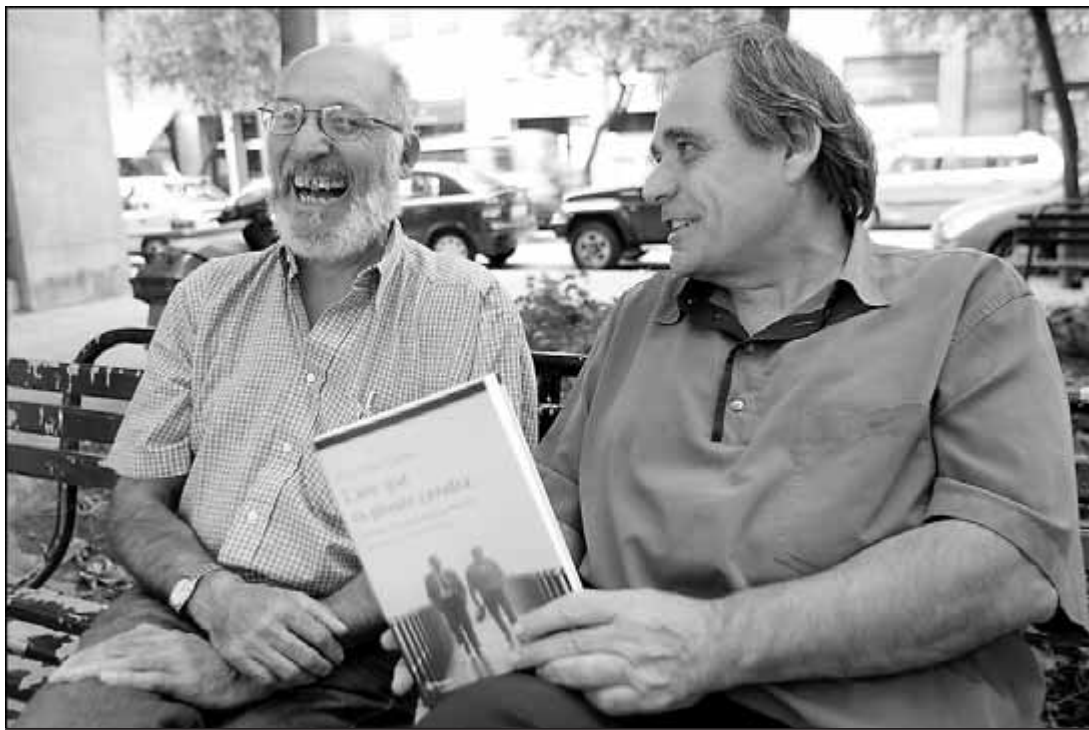
Tomàs Nadal és un exsacerdot català casat i amb dues filles que va penjar els hàbits a Xile, es va incorporar als corrents de la teologia de l'alliberament, va col·laborar amb el govern de la Unidad Popular i va sofrir la tortura dels sicaris

de Pinochet. *L'any que va ploure cendra* descriu la peripècia vital de Tomàs Nadal, el seu empresonament, les tortures que va haver de suportar fins que fou expulsat de Xile. El llibre conté a més altres testimonis dels suplicis pinochetistes i totes les referències històriques per situar el lector en el context xilè del moment.

Així, veurem com Tomàs Nadal, fill d'una família molt modesta de Torreblanca de Pujals ingressa al seminari de Girona als 14 anys, com acaba els estudis al Seminario Telógico Hispano-Americano de Madrid, com és consagrat a l'església del seu poble i com es desenvolupa com a vicari a la parròquia de Penya de Mar.

DESFOCAMENTS SEXUALS

El jove Tomàs, en la seva etapa de seminarista i després com a capellà, sofrirà els embats de la sexualitat amb els desfocaments tradicionals primer i caient en braços d'una dona casada després. L'any 1968, a l'edat de 28 anys, embarca cap a Xile acompanyat del seu amic Joan Alsina i d'un altre sacerdot. Tres anys després esdevindrà laic i es casarà amb una infermera xilena. Uns dies més tard del cop d'Estat de l'11 de setembre del 1973 serà empresonat. Entretant, el seu amic Joan Alsina haurà estat assassi-

TOMÀS NADAL I PONÇ FELIU, PROTAGONISTA I AUTOR DE LA NOVEL·LA 'L'ANY QUE VA PLOURE CENDRA'

nat, l'endemà mateix del cop d'Estat.

L'autor descriu les tortures sofertes per Tomàs Nadal i altres presoners com ell. Totes donen testimoni de la brutalitat dels botxins, alguns formats als Estats Units, a l'Escola de les Amèriques, dirigida per la CIA. Té un interès especial la descripció del perfil psicològic del torturador, personificat en el llibre pel capità Hurtado, nacionalista i catòlic, que considerava un deure patriòtic exterminar els marxistes. Pel que fa als altres testimonis del martiri és especialment significatiu el de Donato Cisternas, que és acusat per un company sense altra raó que la por.

Els retrets que podríem fer a

L'any que va ploure cendra no es refereixen al que diu sinó a com ho diu. Ponç Feliu Llansa (Sant Mori, Alt Empordà, 1945) no és pròpiament un historiadore ni un periodista, per bé que hagi publicat *L'avi Siset*, l'home que va inspirar la cèlebre havanera. De fet, l'autor és un il·lustre jurista, magistrat del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

UNA OPCió DISCUTIBLE

Ponç Feliu es decanta en el llibre per una opció si més no discutible: alterna el català amb el castellà sense que, al nostre parer, la narració ho justifiqui. Fa parlar als personatges espanyols i xilens en castellà quan queda ben clar que l'autor

transcriu les seves paraules. En tot el text solament considerem justificada la presència de la llengua veïna en el cas del testimoni escrit de Donato Cisternas; en totes les altres situacions hauria pogut utilitzar la llengua pròpia sense que la versemblança del relat se'n ressentís. També resulta problemàtica l'estructura del llibre, que va d'una cosa a una altra perdent sovint el fil conductor.

Fetes aquestes puntualitzacions, cal afegir que *L'any que va ploure cendra* és una obra remarcable que se suma a les denúncies del terror de la dictadura xilena i que ho fa amb prou dignitat, sense caure en el sentimentalisme ni perdre de vista l'objectivitat.

ASSAIG

Patrick Leigh Fermor, *Entre los bosques y el agua*. Traducció d'I. Belaustegui. EDITORIAL PENÍNSULA. Barcelona, 2004.

En els llibres de viatges ja està tot inventat. Almenys és el que sembla més lògic de pensar donada la tradició i l'antiguitat del gènere. Hi ha llibres de viatges de totes menes, però una de les més estimulants és la que tracta el tema com una exposició d'una experiència personal. En aquests casos no s'assembla gens –o molt poc– a una guia de viatges. Això ja descarta una bona part de possibles lectors: no són productes prou *pràctics* (i el que avui tenim entre mans encara menys, ja que parla de l'Europa dels anys 30). A partir d'aquí, els llibres que expliquen experiències de viatgers poden adoptar molts estils, des del purament periodístic al filosòfic, l'antropològic...

UN NOIET DE 18 ANYS

Avui els volem donar notícia d'un llibre –o hauríem de dir millor de dos llibres– de viatges escrits per un noi de 18 anys que, al principi dels anys 30, va decidir viatjar des de

Un cop d'ull a Transsilvània i el Danubi

LLUÍS-ANTON BAULENAS

Londres fins a Constantinoble caminant. O, almenys, intentant d'evitar al màxim els desplaçaments per mitjans mecànics.

L'experiència no va ser escrita pel seu autor, Patrick Leigh Fermor (1915), fins als anys 80, quan ell ja en tenia 70. Està tan lluny d'aquell moment que gairebé es col·loca al nostre costat i s'ho mira com si fos un lector més. Aquell noi et il·lusionat, que seguia la tradició britànica d'enviar els joves a viatjar, a veure món, abans de reintegrar-se a la societat, va arribar al Vell Continent en un dels moments més interessants de la història europea, els anys 30, immediatament anteriors a l'esclat de la Segona Guerra Mundial. L'experiència va quedar plasmada en un parell de llibres que ha publicat l'editorial Península.

El primer, titulat *El tiempo de los regalos*, duia el jove viatger fins a la frontera d'Eslovàquia amb Hongria i, per tant, ens ofería una visió nova i extraordinàriament diferent de l'Alemanya nazi i de l'Àustria a punt de ser engolida pel seu veí.

En aquest segon volum, *Entre los bosques y el agua*, tan sols arriba a les denominades Portes de Ferro, zona d'encreuament de cultures: s'hi troben romanesos, búlgars, serbis i hongaresos. Encara ens queda camí fins a Constantinoble, doncs. Els dos llibres, sent molt semblants, ofereixen matisos de gran interès per al lector que tingui la sort de llegir-los seguits. El primer és més dinàmic, més brillant. Vivim la sorpresa davant la nova societat alemanya que està sorgint a l'ombra d'un Hitler que ha arribat al poder gràcies a unes eleccions democràtiques. La curiositat sembla a flor de pell contínuament. El segon és més reflexiu, com si el jove viatger, després d'un temps de viatge, ja tingués més experiència i li vingués de gust explicar-nos més coses dels llocs per on passa.

EXTRAORDINARIS

Ens trobem davant del parell de llibres de viatges més extraordinaris que ens han caigut a les mans últimament. Els lectors del Paísos Catalans se'n poden fer una idea aproximada –i

salvant les distàncies– amb els llibres d'Espinàs. L'autor català fa els seus recorreguts a peu, com el jove protagonista d'*El tiempo de los regalos* i d'*Entre los bosques y el agua*. La diferència és òbvia, un és un adult madur i l'altre un noi. Els interessos són diferents, però la intenció de la mirada és la mateixa. El món, a peu, es veu de manera diferent. I ells dos ho han compartit. Ja hem comentat, de totes maneres, que el nostre jove viatger, tot i admetre que el seu objectiu era compartir penes i treballs amb els caminants i rodadors del món centreuropeu, si cal es deixa estimar. S'està llargues temporades de convidat en antics castells bavaresos, es busca la vida com pot a Viena, conviu amb vells llinatges eslovacs i hongaresos, comparteix formatge i vi en campaments de gitanos i s'instal·la en un monestir i s'entén amb els monjos magiars a través d'un llatí macarrònic. Si cal, també, deixa que el transportin o que li prestin un mitjà de transport. En aquest sentit, el capítol en què es llança a cavall a travessar la gran plana hongaresa és extraordinari.

Un noi sol, un anglès –detall que cal no oblidar– que es llança a comprendre els enigmes d'una Europa tan desconeguda per a ell com per als mateixos europeus. Amb ell entrem a Transsilvània en una època en què pràcticament no se'n sabia res. Al nostre viatger el sobta trobar-se amb una llengua neolatina i amb mil detalls culturals més, antiquíssims. I una població habituada als canvis de frontera. Patrick Leigh Fermor rememora amb una frescor envejable l'aventura viscuda durant un any i mig quan en tenia 18. Gràcies a ell podem comprendre d'una manera molt més propera i humana qui són els habitants de totes aquestes zones que, de cop i volta, ens han aparegut de nou als mapes. O almenys com eren, ja que avui en dia, si van a Transsilvània, corren el risc de quedar atrapats pel parc temàtic dedicat a la ruta del comte Dràcula.

Patrick Leigh Fermor, cavaller de l'Orde de l'Imperi Britànic, amb *Entre los bosques y el agua* va guanyar el premi Thomas Cook per a llibres de viatges i el premi Silver Pen.